

Les mancomunitats amenacen el futur de la comarcalització

L'avantprojecte de llei de mancomunitats aprovat pel Govern valencià obre la porta a una comarcalització voluntària de baix a dalt. La proposta d'incentivar les entitats supramunicipals que respecten els límits comarcals contrasta amb la possible incorporació de municipis d'autonomies limítrofes. Tot plegat posa en perill la divisió comarcal dels anys 70, plantejada pels intel·lectuals del moment i que roman, encara, en l'imaginari dels valencians.

Reportatge de Manuel Lillo i Usechi

Després de vint anys amb la dreta al capdavant de les institucions valencianes, el Govern del Botànic ha proclamat la recuperació de molts projectes que el PP va soterrar. El de les comarques, però, n'és una excepció. Perquè va ser el mateix PSPV, llavors encapçalat per Joan Lerma, qui va idear la comarcalització que, paradoxalment, després va oblidar. Ara, les comarques volen ser recuperades amb molts matisos.

Al capdavant d'aquella intenció hi havia Vicent Soler, actual conseller d'Hisenda, que entre 1985 i 1987 dirigí la cartera d'Administració Pública. Del sector nacionalista del PSPV, Soler era partidari d'establir una comarcalització fidel a la proposta de Joan Soler i Ribera, dissenyada l'any 1970. Aquest estudi comptava amb el suport de la Gran Enciclopèdia Catalana i de la Gran Enciclopèdia de la Región Valenciana, dues entitats assessorades, entre altres, per Joan Fuster. Una aprovació a la qual calia afegir la dels municipis, partidaris d'un mapa toponímic que evitava el protagonisme de les capitals a l'hora de donar noms a les comarques.

Malgrat aquell consens i l'ambició proclamada de la Generalitat —Manuel Girona es presentava com “l'últim president de la Diputació de València” a principis dels 80—, Vicent Soler va ser substituït per Joaquim Azagra l'any 1987 i tot va quedar reduït a les DTH, les Demarcacions Territorials Homologades. Aquell mapa instaurava tres nivells territorials: els comarcals, els provincials i uns d'intermedis esbossats pels geògrafs Vicenç Rosselló i Josep M. Bernabé i per l'economista Bernardí Cabrer, que dividien el País Valencià en àrees més homogènies per facilitar el repartiment equitatiu dels serveis públics. Amb Azagra, la idea comarcal fou renovada per la de les mancomunitats, convidades a constituir-se a través de la iniciativa local. Emèrit Bono, que va rellevar Azagra l'any 1989 al capdavant de la Conselleria d'Administració Pública, va abandonar la comarcalització i el plantejament de les mancomunitats.

Si el PSPV va renegar d'aquella via, és evident que el PP no s'hi va mostrar més receptiu. Fidel a les diputacions provincials, la dreta valenciana va ser conseqüent amb el seu criteri ideològic.

Tornada al present

Ara, les mancomunitats són ressuscitades pel Govern valencià mitjançant un avantprojecte que reflecteix ambicions i riscos a parts iguals. En la línia d'atorgar protagonisme a la participació dels municipis, el conegut com a “avantprojecte de llei de mancomunitats de la Comunitat Valenciana” pretén partir dels 61 organismes supramunicipals que hi ha avui al País Valencià. El desig és el de vertebrar el país sense generar discrepàncies, basant-se en la voluntarietat dels municipis i afavorint les mancomunitats que decideixen gestionar uns serveis determinats respectant els límits comarcals que marquen les esmentades DTH, inspirades en el mapa de començaments dels 70.

Les mancomunitats es configuren per adquirir la direcció conjunta de serveis socials bàsics entre distints municipis que comparteixen geografia, necessitats i objectius. Al llarg del País Valencià, les funcions econòmiques de les diferents comarques condicionen el caràcter de les mancomunitats: mentre al Baix Segura n'hi ha d'adreçades a l'administració del reg, als Ports i al

Al centre de la imatge, Ximo Puig i Antoni Such, el 3 de febrer de 2017, dia en què es va aprovar l'avantprojecte de llei de mancomunitats de la Comunitat Valenciana.

Maestrat tracten de fer promoció conjunta del turisme rural. N'hi ha també de caire cultural, sanitari, esportiu, de protecció i de tota mena. Només set de les 61 mancomunitats valencianes actuals acaten els límits comarcals. Fins i tot, dues més d'aquestes superen les fronteres valencianes i impliquen també zones d'Aragó [vegeu mapa de la pàgina 30]. Tenint present aquesta base adversa, és ben lògic que el cap polític d'aquest projecte, Antoni Such, director general d'Administració Local de la Generalitat Valenciana, reconega que "això no respon a un esperit de nova comarcalització, sinó de noves mancomunitats". "Perquè no hi ha cap llei que reflectisca un anhel comarcal", afegeix Such, qui, a més, defensa el model de les mancomunitats perquè "la comarcalització, en llocs com Catalunya, ha resultat un fracàs important".

En canvi, aquest dirigent sí que empara una "voluntat de fons per enfortir l'estructura comarcal clàssica", tot i que admet que "s'han de respectar les excepcions". "Hi ha mapes comarcals que situen municipis de l'Alt Vinalopó a l'Al-

coià". Such es refereix a la Canyada de Biar, el Camp de Mirra o Beneixama, on "molts se senten valencians de l'Alcoià i no castellans del Vinalopó". Pel que fa a la possible adhesió de municipis castellans o aragonesos a les mancomunitats valencianes, Such entén que "si l'àrea de salut del Racó d'Ademús és Terol i la d'Aiora és Almansa, nosaltres no podem obligar la gent a anar als centres de Bunyol o de Lliria". "Es tracta de crear sinèrgies", justifica.

Les limitacions habituals

El text de l'avantprojecte, a més, subordina clarament les mancomunitats a les diputacions i també a la Generalitat Valenciana, ja que aquestes entitats de més abast, segons Such, "tindran preferència sobre les mancomunitats a l'hora de plantejar accions i inversions". Un avantatge que podrà ser estipulat clarament pels respectius interessos partidistes.

Una de les persones que més ha col·laborat en aquest avantprojecte de llei és Andrés Boix, professor de dret a la Universitat de València. I també hi troba

defectes, bé que derivats de les incapacitats jurídiques. Malgrat afirmar que "aquest és el primer intent seriós de donar, des de la Generalitat Valenciana, reconeixement als esforços de mancomunar competències a nivell supramunicipal", Boix apunta que "les mancomunitats es troben amb un sostre clar, que és l'exercici de les competències municipals". Entre altres coses, perquè la Generalitat Valenciana no preveu cedir competències autonòmiques a les mancomunitats en cas que es consoliden. Ni tan sols aquelles que es constituïsquen obeint els límits comarcals tradicionals, que passaran a anomenar-se "mancomunitats integrals" i que rebran més fons, però no més capacitat per gestionar uns altres àmbits. Tal com resumeix Boix, "les mancomunitats van de baix a dalt, però no a la inversa". Un mecanisme que afecta la pretensió de les comarques, ideades per assolir competències i no només per sumar esforços comuns entre els municipis que les formen.

Alhora, Andrés Boix també detecta carències sobre la planificació territorial, ja que "estalviar el conflicte de disse-

→ nyar un mapa també implica abandonar la reflexió sobre un territori”. De fet, l’oportunitat que els municipis d’unes altres autonomies tenen per integrar-s’hi evidencia aquesta manca de reflexió. Joan Carles Membrado és professor de geografia a la Universitat de València i una de les persones que més ha estudiat la divisió comarcal. Assegura que “no coneixia” aquesta porta oberta a l’adhesió *forana*, i afirma que si això es produïa, “no tindria gens de sentit i seria aberrant”. “Hi ha indrets com el Carxe —espai murcià de parla catalana contigu a les comarques del Vinalopó— que podrien incorporar-s’hi i seria positiu, però no comarcalitzar per decret trenca una mica l’esperit”.

Un dels acadèmics més implicats en la divisió comarcal valenciana és Vicenç Rosselló. Mallorquí de naixement, va establir-se a València, on va exercir com a catedràtic de geografia a la Universitat de València. Ara, jubilat, és professor emèrit, i va ser un dels que va formular les demarcacions intermèdies entre comarques i diputacions assenyalades a l’esmentat mapa de les DTH. Rosselló considera que “no es pot comarcalitzar des de baix, perquè tots els municipis voldran ser capital”. En canvi, Membrado troba que “incentivar des de dalt la comarcalització tradicional perquè aquesta es configure des de baix és un procediment positiu”.

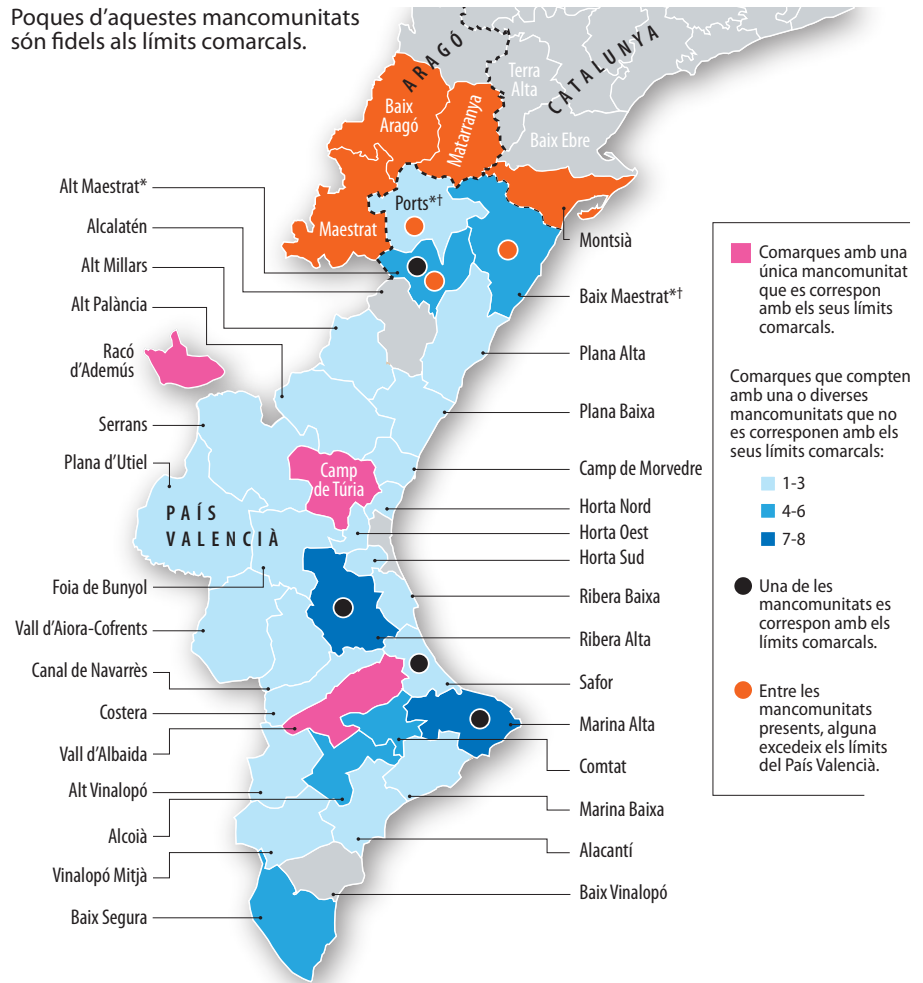
Més suports, però, que refusos

Des de la perspectiva funcional, Andrés Boix valora com a “molt útil” aquest avantprojecte, perquè “dóna possibilitat de gestió de competències municipals de manera agregada, i fomenta la cooperació entre les localitats”. Aquest criteri també és compartit per Antoni Such, que defensa que “els ajuntaments puguem expressar el seu sentiment de pertànyer a una comarca natural i establir entre ells una col·laboració”.

En canvi, les aprovacions a l’avantprojecte valencià estan condicionades, sobretot, per l’escàs marge que hi ha a

La divisió de les actuals mancomunitats valencianes

Poques d’aquestes mancomunitats són fidels als límits comarcals.

* Alt Maestrat, Baix Maestrat i Ports: diversos municipis d’aquestes tres comarques integren la Mancomunitat Intermunicipal per a la Promoció Turística de la Comarca Maestrat-Castelló i Terol, conjuntament amb alguns municipis d’aquesta província aragonesa.

† Baix Maestrat i Ports: diversos municipis d’aquestes dues comarques integren la Taula del Sénia, una mancomunitat en la qual també participen localitats del Montsià, a Catalunya; i del Matarranya, a Terol.

l’hora de limitar el poder de les diputacions. En aquest sentit, Membrado qualifica la proposta de “factible i realista, perquè subvencionar les mancomunidades d’abast comarcal és una manera discreta de conformar el mapa i és, també, compatible amb la normativa estatal, que no permet tocar les províncies”.

Per això, “el fet de no xocar amb les diputacions és una adaptació jurídica necessària d’aquest propòsit”, destaca Andrés Boix. A més, molts dels especialistes consultats ja no creuen en la comarcalització que va traçar Joan Soler.

Rosselló va participar, allà pels anys 60, en el reviscolament de la comarcalització.

LES DIPUTACIONS COMPTEN AMB UNA PROTECCIÓ ESTATAL QUE IMPEDEIX ESTABLIR DIVISIONS TERRITORIALS AMBICIOSES

Nova maqueta

Nous opinants

Nou format

Nou Temps

Ja al teu quiosc

Per fer-te
subscriber entra a
www.eltamps.cat
escriu-nos a
[subscripcions@
eltamps.cat](mailto:subscripcions@eltamps.cat)
o telefona al
902131025.

Us atndrem de
9.00 a 14.00 hores

zació valenciana. Formà part dels cercles que van reunir erudits com Max Cahner o Enric Lluch, germà del malaguanyat Ernest. “Parlàvem molt de la divisió territorial, però avui això ja és arqueologia”. “La comarcalització del País Valencià està totalment equivocada, com també ho està la del Principat”, confessa. Membrado també reconeix que “la comarcalització de Joan Soler no és massa factible, a hores d’ara, des del punt de vista funcional”. “Potser sí que ho és més al sud”, continua, “on la densitat de població és més alta i la seua distribució és més regular, cosa que permet que cada comarca tinga un hospital i un jutjat, per exemple”. Membrado, en tot cas, entén que “crear comarques als Ports, a l’Alt Millars o al Racó d’Ademús, on no hi ha quasi població, no funcionaria massa”. Per això, Rosselló va dibuixar un mapa de setze governacions que avui reduiria “a vuit o nou, com a màxim”. Aquesta idea és similar a la de les vegueries, plantejada a Catalunya amb l’Estatut de 2006, que va paraitzar el Tribunal Constitucional va paraitzar.

Experiències frustrades

Aquest Estatut aplicava la creació de set vegueries, territoris supracomarcal catalans que havien de servir per substituir les quatre diputacions existents. Jesús Burgueño, professor de geografia a la Universitat de Lleida, és un dels grans defensors d’aquesta divisió proposada al seu llibre *Història de la divisió comarcal*, editat per Rafael Dalmau. No es considera “fonamentalment comarcalista”, però pensa que “la comarca ha de jugar el seu paper i quedar integrada en les vegueries, perquè hem saltat de l’àmbit petit a un àmbit intraregional en el qual no hi ha una capital comarcal que ho abasta tot”.

La sentència de 2010, però, va anul·lar també aquesta aspiració. Segons Burgueño, els governants catalans no han posat tot de la seua part per consolidar aquesta divisió alternativa. “Sovint TV3 s’organitza per províncies, a l’escola les

vegueries no existeixen, tot respon a una mentalitat provincial i l’administració sembla trobar-se còmoda amb aquesta divisió consolidada”, protesta.

Tot i que Vicenç Rosselló aprova un sistema similar a aquest al País Valencià, Andrés Boix no atorgaria “una funció administrativa a les vegueries, ja que podrien servir, més aviat, com a fòrum de trobada entre les comarques”.

Avui, el sistema estudiat al País Valencià és similar al desenvolupat a Mallorca, on cinc de les sis comarques que componen l’illa —totes exceptuant la comarca de Palma— s’organitzen en mancomunitats que coordinen i sumen esforços en diversos serveis que presten agrupadament. Oficialment, però, només funcionen els consells insulars, un per cadascuna de les quatre illes que formen l’arxipèlag balear, que compleixen el paper que desenvolupen les diputacions a la resta de l’Estat.

Al remat, la comarcalització als Països Catalans s’ha vist frustrada. Les diputacions poden presumir d’haver desenvolupat un caràcter transversal que ha afavorit l’acomodament dels partits que des d’un principi s’hi mostraven díscols. Alhora, els impediments de l’Estat, com va ocórrer a Catalunya, també frenen les aspiracions del territori que més ha lluitat per consolidar una divisió alternativa a la provincial. L’avantprojecte valencià pot potenciar l’establiment del mapa comarcal o estructurar-ne un altre de ben distint. Les experiències prèvies no han estat satisfactòries i caldrà comprovar si en aquesta ocasió el resultat és diferent. Les condicions presents, però, apunten que les comarques assentades en l’imaginari col·lectiu dels valencians continuaran allunyades de l’oficialitat, bé siga per assumir les províncies, per lleis que impedeixen noves divisions, per manca de voluntat popular, per l’escassa ambició dels impulsors o per totes aquestes qüestions al mateix temps. I també perquè, tal com admet Antoni Such, “amb el deute que tenim, la descentralització és econòmicament insuportable”. •